

Грамотнєв В.Е.

кандидат економічних наук,

Інститут стратегічних досліджень «Нова Україна»

Gramotnev Vitaliy

Candidate of Economic Sciences,

Institute for Strategic Research "New Ukraine"

КОНЦЕПЦІЯ ТА ПОЧАТКОВІ ЕТАПИ МОДЕЛІ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ПОСТКОНФЛІКТНЕ ВІДНОВЛЕННЯ

Анотація. У статті запропоновано узагальнену модель інтенсифікації іноземного інвестування у постконфліктне економічне відновлення з фокусом на її початкові фази – «нульовий цикл і перший етап». У межах моделі розкрито сутність, структуру та послідовність «нульового циклу», що слугує цілям відновлення інституційного середовища функціонування іноземних інвесторів, ушкодженого внаслідок насильницького конфлікту. Особливу увагу приділено крокам реалізації першого етапу, зміст якого полягає у цілеспрямованій мінімізації гострих проявів економічної депривації окремих регіонів і соціальних груп, які є наслідком конфлікту, оскільки саме вони формують передумови для рецидиву насильства та перешкоджають переходу до сталого зростання. Запропоновано математичний апарат розрахунку показників інтенсивності депривації, що забезпечує зворотний зв'язок у межах моделі та об'єктивну оцінку ефективності іноземного інвестування у контексті цілей першого етапу.

Ключові слова: ПП, вплив війни на ПП, інтенсифікація іноземного інвестування, стійкий розвиток, повоєнне відновлення України, глобалізація.

Вступ та постановка проблеми. Світова економіка нині перебуває у стані глибокої трансформації міжнародного порядку. З одного боку, помітним стає зростання кількості воєнних конфліктів, подолання наслідків яких вимагає дедалі більших фінансових ресурсів для відбудови постраждалих країн. З іншого боку, фіксується зменшення глобальних потоків прямих іноземних інвестицій. У такій ситуації інвестори, з одного боку, виявляють підвищену обережність у середовищі міжнародної нестабільності, а з іншого – змушені враховувати нову конфігурацію світового господарства, що дедалі чіткіше поділяється на блоки та регіональні центри впливу.

У цьому контексті зменшення та нестабільність потоків ПП слід розглядати не як ізольований процес, а як прояв ширшої трансформації міжнародних економічних відносин у напрямі формування нового світового порядку. Замість глобалізації, що давала інвесторам можливість фактично без обмежень обирати країни для розміщення капіталу, утверджується етап фрагментації, коли рух інвестицій дедалі частіше замикається в межах окремих економічних блоків і регіональних сегментів. У результаті загострюється дисбаланс між зростаючою потребою у ресурсах для відновлення та реальними можливостями міжнародного капіталу ці потреби покривати.

В умовах дефіциту доступних потоків ПП постає необхідність у пошуку максимально результативних механізмів їх залучення, аби спрямовувати інвестиції саме в ті напрями й у такий спосіб, що здатні забезпечити найбільший відновлювальний ефект. Це, у свою чергу, вимагає системного опрацювання

міжнародного досвіду, поглиблення теоретичних засад та розробки узагальненої моделі інтенсифікації іноземного інвестування у процеси постконфліктного відновлення національних економік. Особливої актуальності таке завдання набуває для України, яка внаслідок повномасштабної агресії РФ сама потребує масштабної програми економічної реконструкції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема міжнародного руху капіталу й іноземного інвестування посідає центральне місце в економічній думці ще від зародження політичної економії. Ще класики – А. Сміт [1], Д. Рікардо [2] та Дж. Мілль [3] – намагалися розкрити природу цих процесів, визначити їх рушійні сили та можливі наслідки. Подальший розвиток теоретичних підходів пов'язаний із працями Дж. Кейнса [4], а також представників неокласичної традиції, зокрема Б. Оліна [5]. Важливим етапом став початок ХХ ст., коли Ч. Хобсон [6] у Великій Британії опублікував фундаментальне дослідження іноземного інвестування. У другій половині ХХ ст. формування сучасних концепцій було значною мірою зумовлене працями С. Хаймера [7], Р. Вернона [8], Д. Даннінга [9] та низки інших учених, які заклали основи інституціональних, поведінкових та еклектичних підходів. Окреме місце належить і доробку українських дослідників – Б. Губського [10], Д. Лук'яненка [11], О. Рогача [12] та ін., які розробляли проблематику залучення й функціонування ПП в національних економіках.

Водночас поруч із розробками у сфері теорії іноземних інвестицій чільне місце посідають

дослідження нерівності та економічної депривації, що безпосередньо впливають на динаміку постконфліктного відновлення. Провідні західні науковці наголошують: нерівність, закріплена війною, особливо в економічному вимірі, стає серйозним бар'єром на шляху сталого розвитку й нерідко слугує підґрунтям для рецидиву насильства. Так, Пол Колльєр із колегами доводять, що невирішені структурні диспропорції значно підвищують ризик повернення країни до фази конфлікту навіть після формального політичного врегулювання [13]. Подібним чином Кенет Ероу, аналізуючи механізми дискримінації, показав, що системні обмеження доступу до ринку праці та ресурсів не лише закріплюють соціальну несправедливість, але й формують підґрунтя економічної неефективності та зростання соціальної напруги [14].

Попри наявність значної кількості досліджень у сфері іноземних інвестицій та аналізу економічної нерівності, наукових праць, що поєднують ці два напрями в контексті постконфліктного відновлення, усе ще бракує. Питання того, як наслідки конфлікту у формі різних типів депривацій впливають на процес залучення капіталу, залишаються опрацьованими лише частково. Наявні напрацювання не пропонують цілісної формалізованої моделі, яка б враховувала конфліктно-зумовлені нерівності як чинник інтенсифікації іноземного інвестування. Саме ця наукова прогалина визначає актуальність нашого дослідження.

В умовах обмеженості теоретичних розробок у зазначеній сфері значна частина наукових публікацій зосереджена на аналізі практичних результатів іноземного інвестування у країнах, що пройшли крізь насильницькі конфлікти. Досвід таких досліджень, зокрема й проведених автором, виявляється доволі суперечливим: успішні приклади поєднуються з випадками, коли іноземний капітал не забезпечив очікуваного ефекту ані для економічного відновлення, ані для стабілізації суспільних процесів.

Мета статті. Виходячи з цього, метою статті є побудова узагальненої моделі інтенсифікації іноземного інвестування у постконфліктне економічне відновлення з особливим акцентом на перших етапах її реалізації, які забезпечують подолання економічної депривації та створюють передумови для подальших кроків у напрямі інтенсифікації, що розуміється як масштабування її суспільного впливу.

Методика дослідження. У роботі застосовано поєднання якісних та кількісних методів, що дозволило відтворити логіку іноземного інвестування у постконфліктному відновленні. На теоретичному рівні використано *методи аналізу, порівняння та узагальнення* для ідентифікації форм економічної депривації та відповідних механізмів їх мінімізації. *Графічний метод* застосовано для побудови структурної схеми моделі, що візуалізує її ключові елементи та етапи. *Кількісний блок представлено системою індикаторів та формалізованих розрахунків*: запропоновано формули для оцінки масштабів депривації, визначення сценаріїв розвитку залежно

від вихідних умов країни, а також для контролю динаміки у процесі реалізації моделі. Таким чином, методичний апарат дослідження поєднує *аналітичні, графічні та математичні підходи*, забезпечуючи перевірку гіпотез і практичне застосування моделі у прикладному вимірі.

Результати дослідження. Попри використання схожих інструментів стимулювання іноземного інвестування, результати в Ефіопії та Руанді виявилися діаметрально протилежними [15]. В Ефіопії інвестиції поглибили соціально-економічну депривацію та спричинили нові хвилі напруженості, тоді як у Руанді завдяки ефективному контролю вони стали чинником інтеграції, зменшення нерівності й поступової інтенсифікації інвестування.

Досвід Північної Македонії показує, що коли іноземні інвестиції не спрямовуються на подолання депривації, вони втрачають потенціал стати драйвером прискореного розвитку, модернізації та трансферу технологій [16]. У такій ситуації економіка не отримує нового імпульсу: замість ескалації, як у випадку Ефіопії, тут відбулося радше «застигання» на етапі стабілізації з вкрай помірними темпами подальшого зростання.

На відміну від прикладів Ефіопії та Північної Македонії, де інвестиційна політика сприяла або відтворенню, або консервації нерівностей, досвід Північної Ірландії показав можливість успішної альтернативи навіть у середовищі жорсткої конкуренції за капітал [17]. Не маючи податкової автономії й можливості знизити ставки корпоративного оподаткування, регіон зробив ставку на інший підхід – жорстке орієнтування ПІІ на завдання постконфліктного відновлення. Інституційно було зафіксовано, що більшість перших візитів потенційних інвесторів і значна частина нових проектів мають спрямовуватися у депривовані території. Ці орієнтири системно реалізовувалися, доки не було ліквідовано ключові дисбаланси між католицьким і протестантським населенням у сфері працевлаштування. Лише після цього політика перейшла у фазу інтенсифікації, коли іноземні інвестиції почали масштабувати соціальний ефект і сприяти розвитку всіх груп і регіонів.

Незважаючи на розмаїття цих та інших стратегій залучення іноземного капіталу, які застосовували держави після завершення конфліктів, усі вони виявляють спільні риси. Йдеться про простежуваний зв'язок між тим, наскільки політика стимулювання іноземного інвестування була зорієнтована на усунення економічної депривації як наслідку насильницьких конфліктів, і подальшими траєкторіями розвитку – від рецидиву повномасштабних бойових дій до досягнення сталого економічного зростання, забезпечуваного, зокрема, інтенсифікацією іноземного інвестування. Це, своєю чергою, дозволяє не лише пояснити відмінності між країнами, а й виокремити сталі закономірності, що формують загальну логіку інтенсифікації іноземного інвестування у постконфліктне економічне відновлення.

На основі узагальнення міжнародного досвіду та власних теоретичних напрацювань автора

запропоновано динамічну процесуальну модель інтенсифікації іноземного інвестування у постконфліктне відновлення національних економік. Її мета полягає у відтворенні логіки переходу від стану постконфліктної нерівності до фази активного залучення прямих іноземних інвестицій.

Сутність процесу постконфліктного економічного відновлення, узагальнену модель якого автор представив раніше, визначає послідовність етапів та зміст динамічної моделі інтенсифікації іноземних інвестицій [18].

Ефективність запропонованої моделі визначається тим, наскільки вона ставить у пріоритет ліквідацію економічної депривації. Під депривацією розуміється стан, коли окремі особи чи соціальні групи обмежені або позбавлені доступу до ресурсів і можливостей для повноцінної участі у суспільному відтворенні. Незалежно від причин конфлікту – воєнного, міжетнічного чи міжконфесійного – успіх моделі залежить від подолання депривації. Саме економічна виключеність окремих груп із системи розподілу результатів, обмеження їх доступу до ресурсів, можливостей і суспільних благ блокує перехід до фази інтенсифікації іноземного інвестування.

Виходячи з цього пропонується двоетапна модель інтенсифікації іноземного інвестування у постконфліктне економічне відновлення, загальна структура якої зображена на Рис. 1.

Конфлікт руйнує або послаблює систему взаємодії між інвесторами, державою та економічними агентами, що зумовлює потребу у «нульовому циклі». Його зміст полягає у відновленні правового

режиму для іноземних інвесторів і базових засад функціонування держави – адміністративної спроможності, макростабільності, безпеки та інституційної довіри.

Саме ці елементи формують фундамент для відновлення інвестиційної діяльності. За повного демонтажу інституційної системи «нульовий цикл» набуває тривалості й складності, співставної з подальшими етапами моделі, оскільки потребує нових законів, міжнародних угод і створення механізмів захисту інвесторів. Якщо ж наслідки конфлікту не потребують радикального перезавантаження, достатньо підтвердити чинні правила, і тоді «нульовий цикл» проходить майже непомітно.

Виконання завдань нульового циклу створює інституційні та макроекономічні передумови для переходу до першого етапу. Його мета визначається внутрішньою логікою постконфліктного економічного відновлення та полягає у пріоритеті мінімізації депривації у розподілі результатів господарської діяльності. Зміст етапу становить цілеспрямоване залучення прямих іноземних інвестицій, спрямоване на подолання депривації шляхом забезпечення рівного доступу до ринку праці, ресурсів, інфраструктури та базових можливостей розвитку. Конкретні форми реалізації цієї мети залежать від зовнішніх чинників, адже масштаби та параметри депривації визначаються типом і специфікою конфлікту.

Якщо ігнорувати найгостріші форми економічної та соціальної депривації, це може призвести до того, що постконфліктна економіка залишиться на рівні простої стабілізації або навіть знову опиниться в зоні насильницького протистояння. Саме тому

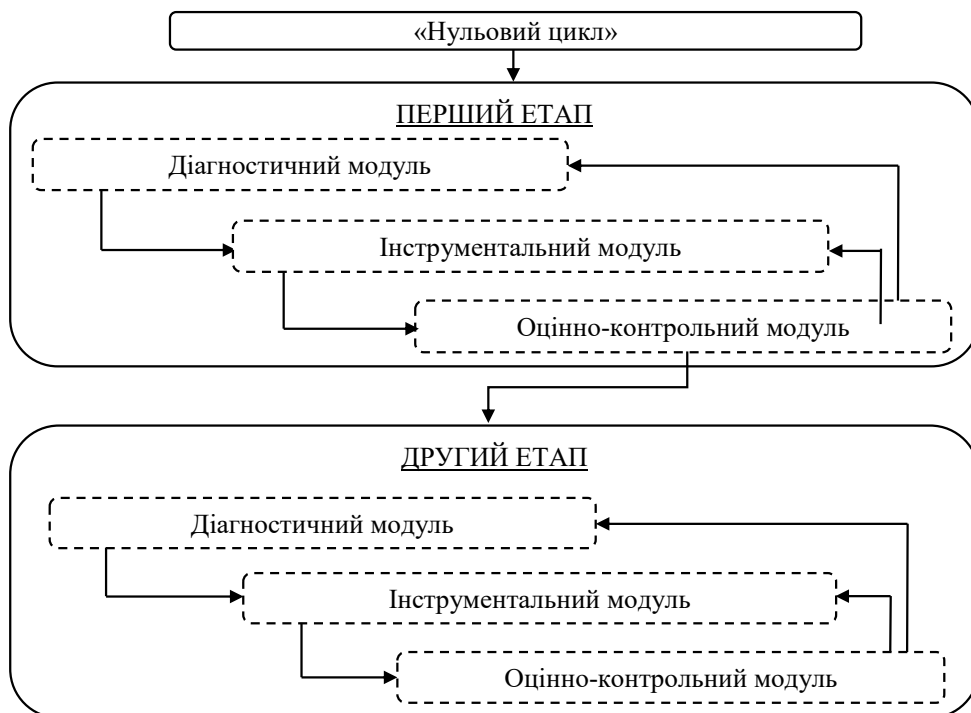

Рис. 1. Структура динамічної процесуальної моделі інтенсифікації ПІІ у постконфліктне відновлення

Джерело: складено автором

перший елемент початкового етапу – діагностичний модуль – має на меті виявлення тих проявів депривації, усунення яких є критично необхідним для запобігання повторному розгортанню конфлікту та забезпечення подальшого розвитку.

Повномасштабна зовнішня агресія породжує багаторівневий спектр соціально-економічної депривації. Її прояви доцільно виокремлювати за кількома основними вимірами: територіальним – відносини між тиловими областями та прифронтовими чи звільненими районами; професійно-статусним – демобілізовані військовослужбовці у порівнянні з цивільними працівниками; міграційним – внутрішньо переміщені особи проти місцевих громад; сімейно-травматичним – домогосподарства, що втратили рідних, і ті, кого війна безпосередньо не торкнулася.

Попри різні критерії, усі форми депривації мають спільний прояв – обмежений доступ визначених груп до праці, власності, ресурсів, публічних послуг та інфраструктури. Саме тому їхнє подолання здійснюється через залучення іноземних інвестицій. Це формує основу інструментального модуля першого етапу, де встановлюється відповідність між конкретними типами депривації та політиками й інструментами залучення ПІІ.

Міжнародний досвід показує, що податкові та фінансові стимули рідко визначають інвестиційні рішення. Натомість зростає значення інституцій, які формують і підтримують контакти з іноземними інвесторами, – агентств зі сприяння інвестиціям (ІРА). Їхня роль не обмежується лише першим етапом моделі, адже саме вони виступають системними провідниками усього процесу відновлення: забезпечують інформаційний сигнал відкритості країни, збирають і структурують дані про наявні ресурси та можливості, а також виконують функцію посередника між інвестором і державою. Навіть у постконфліктному середовищі з дефіцитом ресурсів ці три групи завдань формують мінімально необхідний каркас для подальшого залучення ПІІ, а на наступних етапах їхній вплив лише розширюється та ускладнюється.

У разі повномасштабної зовнішньої інтервенції оптимальним інструментом подолання територіальної депривації стають спеціальні просторові режими інвестиційної діяльності – вільні економічні зони, території пріоритетного розвитку і т.і. Вони дають змогу спрямовувати ресурси як на відновлення окремих громад, так і на економічне оживлення регіонів. Перевага таких режимів полягає у можливості формувати комплексні пакети стимулів – від податкових і фінансових пільг до безоплатного чи пільгового виділення землі з готовою інфраструктурою. Оскільки першочерговим завданням є відновлення доступу населення до праці та підвищення базових соціально-економічних стандартів, у межах спеціальних інвестиційних режимів пріоритет слід надавати секторам, здатним швидко створювати значну кількість робочих місць без високих вимог до кваліфікації. Додатковим інструментом може бути концентрація зусиль ІРА на організації перших візитів

інвесторів саме в ті регіони, що найбільше потребують фінансування.

Якщо територіальну депривацію можна зменшувати просторовими інвестиційними режимами, то для групових депривацій – професійної, міграційної чи сімейно-травматичної – потрібні адресні стимули для іноземних інвесторів. До таких інструментів належать спеціальні податкові преференції для компаній, що працевлаштовують представників уразливих груп; гранти чи субсидії на відшкодування витрат зі створення робочих місць; а також підтримка програм підготовки й перепідготовки кадрів у партнерстві держави, ІРА та інвесторів.

У разі внутрішнього конфлікту – етнічного, релігійного чи громадянського – головним чинником депривації стають групові поділи за ідентичністю. Це виявляється у кількох вимірах: ідентичнісному (національні, мовно-культурні, релігійні чи політичні розбіжності), інституційно-політичному (на підставі доступу до влади й ресурсів), статусному (ветерани бойових дій проти цивільних) та міграційному (приймаючі громади проти внутрішньо переміщених осіб).

Ефективним засобом зменшення ідентичнісної депривації – етнічної, релігійної, мовно-культурної чи політичної – виступають просторові спеціальні режими інвестиційної діяльності. Їхня дієвість пояснюється тим, що постраждалі групи зазвичай компактно проживають у межах певних територій. Створення в таких регіонах спеціальних режимів дозволяє концентрувати іноземні інвестиції на створенні робочих місць, модернізації інфраструктури та відновленні базових соціально-економічних стандартів для громади. Комплексне застосування податкових, фінансових і регуляторних стимулів забезпечує швидкий соціальний ефект саме там, де він найбільш потрібен. Важливим доповненням стає таргетована діяльність інвестиційних агентств (ІРА), які просувають ці регіони серед потенційних інвесторів та сприяють концентрації проєктів у критично депривованих зонах.

Статусна депривація, зумовлена різницею в досвіді участі окремих груп у конфлікті, потребує персонально орієнтованих механізмів залучення ПІІ. Найефективнішими є цільові податкові пільги для компаній з іноземним капіталом, що працевлаштовують представників таких груп, а також гранти й субсидії на створення робочих місць та фінансування професійної підготовки чи перепідготовки. Підсилити їх дію може адміністративний супровід ІРА, яке надає преференції інвесторам, що інтегрують депривовані категорії у свою діяльність.

Міграційна депривація виникає тоді, коли внутрішньо переміщені особи перебувають у гіршому становищі порівняно з місцевими жителями приймаючих громад. Для її подолання найефективнішими є податкові преференції для іноземних компаній, що працевлаштовують ВПО, у поєднанні з грантами й субсидіями на створення нових робочих місць. Важливим доповненням стають програми професійного навчання та перепідготовки, організовані

у партнерстві держави з іноземними інвесторами й частковим покриттям витрат на підготовку кадрів.

Завершальним, третім елементом першого етапу пропонується оцінно-контрольний модуль. У його базовій конструкції використовується комплексний індекс, що складається з двох субіндексів із рівною вагою (50/50). Перший із них – субіндекс депривації за рівнем доходів, який визначається як частка домогосподарств із еквівалентним доходом нижчим за 60% медіанного показника по країні. Його розрахунок здійснюється за такою формулою:

$$I_i^{\text{дох}} = \frac{L_i}{H_i} \times 100\%, \quad (1)$$

де $I_i^{\text{дох}}$ – субіндекс депривованості за рівнем доходу для одиниці спостереження i (територія або визначена група населення), у відсотках; L_i – кількість домогосподарств у межах одиниці i , чий еквівалентний дохід нижчий за $0.6 \cdot \text{MedInc}^{\text{nat}}$; H_i – загальна кількість домогосподарств у межах одиниці i ; $\text{MedInc}^{\text{nat}}$ – медіанний еквівалентний дохід по країні.

Другий – субіндекс депривації за доступом до ринку праці, що визначається як частка населення працездатного віку, виключеного з ринку праці, та розраховується за формулою:

$$I_i^{\text{праця}} = \frac{E_i}{W_i} \times 100\%, \quad (2)$$

де $I_i^{\text{праця}}$ – субіндекс депривації за доступом до ринку праці для одиниці i (територія чи група населення), у відсотках; E_i – кількість осіб працездатного віку в межах одиниці i , які виключені з ринку праці (отримують різні види соціальної допомоги або не мають доходів від зайнятості); W_i – загальна кількість осіб працездатного віку в межах одиниці i .

Наступний крок – обчислення відхилень індивідуальних відхилень груп й територій від відповідних середніх значень в цілому по країні.

$$\begin{aligned} D_i^{\text{дох}} &= I_i^{\text{дох}} - \overline{I^{\text{дох}}}_{\text{країна}}, \\ D_i^{\text{праця}} &= I_i^{\text{праця}} - \overline{I^{\text{праця}}}_{\text{країна}}, \end{aligned} \quad (3)$$

де $D_i^{\text{дох}}$ – розрив (у відсоткових пунктах) за субіндексом депривації за рівнем доходу між групою або регіоном i та середнім по країні; $D_i^{\text{праця}}$ – розрив (у в.п.) за субіндексом депривації за доступом до ринку праці між групою або регіоном i та середнім по країні;

$\overline{I^{\text{дох}}}_{\text{країна}}$, $\overline{I^{\text{праця}}}_{\text{країна}}$ – відповідні середні субіндекси для всього населення країни (у відсотках).

Щоб зробити внески вимірів за доходом й доступом до праці співмірними, необхідно привести їх до єдиної порівняльної шкали, центрованої в нулі (нуль = середній рівень по країні) наступним чином:

$$S_i^{(k)} = \frac{D_i^{(k)}}{s_k}, \quad (4)$$

де $S_i^{(k)}$ – нормалізоване значення розривів індивідуальних значень субіндексів груп або регіонів від середнього; s_k – стандартне відхилення розривів субіндексів груп або регіонів; k – ознака виду

субіндексу – за рівнем доходу або за доступом до ринку праці.

Отримані результати дають змогу перейти до обчислення композитного індексу депривованості.

$$CID_i = \frac{1}{2} S_i^{(\text{дох})} + \frac{1}{2} S_i^{(\text{праця})}, \quad (5)$$

де CID_i – композитний індекс депривації для групи чи території i .

Композитний індекс депривації CID_i є основним інструментом оцінки та контролю. Він дозволяє визначити, хто належить до депривованих, які групи населення чи регіони зазнають більшого або меншого рівня депривації у взаємному порівнянні, а також відстежувати її динаміку – зростання чи скорочення під впливом застосованих політик. Завдяки цьому показник виконує функцію механізму зворотного зв'язку.

Отримані результати оцінки відкривають три можливі сценарії подальших дій. Якщо виявлений тип депривації не підтверджує себе як чинник ризику ескалації, слід повернутися до діагностичного модуля й переглянути початкові припущення. У випадку, коли причиною збереження депривації є помилковий добір інструментів чи політик залучення інвестицій, необхідним стає повторне опрацювання інструментального модуля. І лише тоді, коли зниження нерівності досягає прийнятного рівня, відкривається можливість переходу до наступної фази відновлення. Саме така ситуація і фіксує завершення першого етапу: усунуто найгостріші форми депривації, які могли б знову розпалити конфлікт або заморозити процес відновлення на стадії стабілізації. У результаті сформовані передумови якісно нового стану – з одного боку, відновлене інституційне середовище та активізована діяльність інвестиційних агентств знижують ризики й підвищують привабливість країни для іноземних інвесторів; з іншого – зняті ключові бар'єри дозволяють перейти від пасивного прийняття будь-якого капіталу до цілеспрямованого вибору й стимулювання інвестицій у ті напрями, що відповідають стратегічним завданням розвитку.

Саме ця нова ситуація відкриває шлях до наступного етапу моделі – інтенсифікації іноземного інвестування. Його сутність полягає не у простому нарощуванні обсягів, а у зростанні результативності кожної вкладеної одиниці капіталу, коли інвестиції починають виконувати функцію інструменту досягнення цілей сталого розвитку. Через складність і багатогранність цього етапу він потребує окремого розгляду, який буде здійснено у подальшій публікації.

Висновки. Запропонована у статті динамічна процесуальна модель інтенсифікації іноземного інвестування у постконфліктне економічне відновлення дозволяє узагальнити та систематизувати механізми переходу від стану постконфліктної економічної депривації до фази інтенсифікації іноземного інвестування. Її ключова особливість полягає у тому, що першочерговим завданням визначено подолання економічної нерівності, яка блокує

відновлювальні процеси й здатна відтворювати ризики повторної ескалації.

Розкрито зміст «нульового циклу», що передбачає відновлення базових умов інвестиційної діяльності: правового режиму для іноземних інвесторів, макроекономічної стабільності, інституційної довіри та адміністративної спроможності держави. Цей елемент формує фундамент, без якого подальші кроки моделі не можуть забезпечити стійкого ефекту. Його значення особливо зростає за умов радикального руйнування інституційного середовища внаслідок повномасштабних воєнних конфліктів.

У першому етапі модель концентрує увагу на ліквідації різних проявів депривації через три взаємопов'язані модулі. Діагностичний модуль дає змогу виявити критичні типи позбавлення доступу до ресурсів, праці чи інфраструктури. Інструментальний модуль забезпечує адресну відповідність між конкретними формами депривації та механізмами залучення іноземних інвестицій – від просторових спеціальних режимів до адресних податкових і фінансових стимулів. Оцінно-контрольний модуль дозволяє відслідковувати динаміку зниження депривації завдяки композитному індексу й тим самим виконує функцію механізму зворотного зв'язку.

Показано, що ефективність застосування іноземних інвестицій у постконфліктному середовищі залежить не стільки від масштабів фінансових стимулів, скільки від наявності інституцій, здатних

підтримувати системний діалог з інвесторами. Важлива роль у цьому процесі належить агентствам зі сприяння інвестиціям, які забезпечують інформаційний сигнал відкритості країни, акумулюють дані про ресурси та виконують функцію посередника між інвестором і державою. Їхня діяльність має довготривалий характер і супроводжує всі етапи відновлення.

У результаті першого етапу досягається усунення найбільш загрозливих форм депривації, що відкриває шлях до якісно нового стану постконфліктної економіки. З одного боку, відновлені інституційні умови та активність інвестиційних агентств підвищують привабливість країни; з іншого — знімаються ключові бар'єри для переходу від пасивного прийняття будь-якого капіталу до цілеспрямованого вибору інвестицій відповідно до стратегічних завдань розвитку. Саме цей перехід знаменує завершення початкової фази та створює передумови для подальшої інтенсифікації.

Наступний етап моделі, який виходить за межі цієї статті та буде розкритий в іншій публікації, передбачає не просто зростання обсягів залученого капіталу, а масштабування суспільного ефекту кожної одиниці іноземної інвестиції. Його складність і багатовимірність потребують окремого розгляду, проте вже сьогодні окреслена логіка підтверджує: подолання економічної депривації є ключовою умовою того, щоб іноземне інвестування перетворилося на інструмент стійкого розвитку у постконфліктному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. London: W. Strahan and T. Cadell, 1776. С. 743.
2. Ricardo D. The Works and Correspondence of David Ricardo, Vol. 1: On the Principles of Political Economy and Taxation / Ed. P. Sraffa (with M. H. Dobb). Cambridge: Cambridge University Press, 1951.
3. Mill J. S. Principles of Political Economy with Some of Their Applications to Social Philosophy (Collected Works of John Stuart Mill, Vols. 2–3). Indianapolis, IN: Liberty Fund, 2006. 1275 с.
4. Keynes J. M. The General Theory of Employment, Interest and Money. New York: Harcourt, Brace and Company, 1936. С. 371.
5. Ohlin B. Interregional and International Trade. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1933.
6. Hobson C. K. The Export of Capital. New York: The Macmillan Company, 1914.
7. Hymer S. H. The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment. Cambridge, MA: MIT Press, 1976. С. 253.
8. Vernon R. International Investment and International Trade in the Product Cycle. *The Quarterly Journal of Economics*. 1966. Vol. 80, No. 2. С. 190–207
9. Dunning J. H. Explaining International Production. London: Unwin Hyman, 1988. С. 18.
10. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. Київ: Наукова думка, 1998. 391 с.
11. Лук'яненко Д.Г. Міжнародна інвестиційна діяльність: [Підручник] / Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський, О.М. Мозговий. Київ: КНЕУ, 2003. 387 с.
12. Рогач О. І. Міжнародні інвестиції: теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: підручник. Київ: Либідь, 2005. 720 с.
13. Collier P., Elliott V. L., Hegre H., Hoeffler A., Reynal-Querol M., Sambanis N. Breaking the conflict trap: Civil war and development policy. World Bank; Oxford University Press. 2003. URI: <https://hdl.handle.net/10986/13938>
14. Arrow K. J. The Theory of Discrimination. У: O. Ashenfelter, A. Rees (Eds.). Discrimination in Labor Markets. Princeton University Press. 1973. С. 3–33. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781400867066>
15. Грамотнев В. Е., Оболенська Т. Comparing the role of FDI policy in post-conflict recovery in Rwanda and Ethiopia. *Економіка розвитку систем*. 2025. Т. 7. Вип. 1. С. 159–168. DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2025-1-20>
16. Грамотнев В. Е. Після конфлікту: чи стали прямі іноземні інвестиції чинником постконфліктного відновлення Північної Македонії? *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 76. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-40>

17. Грамотнєв В. Е. ПІІ та цілі постконфліктного економічного відновлення: досвід Північної Ірландії. *Бізнес-навігатор*. 2025. Вип. 4. Ч. 81. С. 488–494. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.81-77>
18. Грамотнєв В. Е., Буряченко А. С., Оболенська Т. С., Логвінов П. В. Розробка міждисциплінарної рамки постконфліктного економічного відновлення країн у парадигмі міжнародних економічних відносин. *Technology Audit and Production Reserves*. 2025. Т. 4. № 4 (84). С. 69–76. DOI: <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2025.334888>

References:

1. Smith, A. (1776). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. London: W. Strahan and T. Cadell. P. 743
2. Ricardo, D. (1951). *The Works and Correspondence of David Ricardo, Vol. 1: On the Principles of Political Economy and Taxation* (P. Sraffa, Ed.; with M. H. Dobb). Cambridge: Cambridge University Press.
3. Mill, J. S. (2006). *Principles of Political Economy with Some of Their Applications to Social Philosophy* (Collected Works of John Stuart Mill, Vols. 2–3). Indianapolis, IN: Liberty Fund. 1275 p.
4. Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. New York: Harcourt, Brace and Company. P. 371.
5. Ohlin, B. (1933). *Interregional and International Trade*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
6. Hobson, C. K. (1914). *The Export of Capital*. New York: The Macmillan Company.
7. Hymer, S. H. (1976). *The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment*. Cambridge, MA: MIT Press. P. 253.
8. Vernon, R. (1966). International Investment and International Trade in the Product Cycle. *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 80, No. 2, P. 190–207.
9. Dunning, J. H. (1988). *Explaining International Production*. London: Unwin Hyman. P. 18.
10. Hubsykyi, B. V. (1998). Investytsiini protsesy v hlobalnomu seredovyshchi [Investment processes in the global environment]. Kyiv: Naukova dumka. 391 p.
11. Lukianenko, D. H., Hubsykyi, B. V., & Mozghovyi, O. M. (2003). *Mizhnarodna investytsiina diialnist: pidruchnyk* [International investment activity: A textbook]. Kyiv: KNEU. 387 p.
12. Rohach, O. I. (2005). *Mizhnarodni investytsii: teoriia ta praktyka biznesu transnatsionalnykh korporatsii* [International investments: Theory and practice of transnational corporations' business]. Kyiv: Lybid. 720 p.
13. Collier, P., Elliott, V. L., Hegre, H., Hoeffler, A., Reynal-Querol, M., & Sambanis, N. (2003). *Breaking the conflict trap: Civil war and development policy*. World Bank; Oxford University Press. Available at: <https://hdl.handle.net/10986/13938>
14. Arrow, K. J. (1973). The Theory of Discrimination. In O. Ashenfelter & A. Rees (Eds.), *Discrimination in Labor Markets*, P. 3–33. Princeton University Press. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781400867066>
15. Hramotnєv, V., & Obolenska, T. (2025). Comparing the role of FDI policy in post-conflict recovery in Rwanda and Ethiopia. *Ekonomika rozvytku system* [Economics of System Development], Vol. 7, No. 1, 159–168, DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2025-1-20>
16. Hramotnєv, V. E. (2025). Pislia konfliktu: chy staly priami inozemni investytsii chynnykom postkonfliktnoho vidnovlennia Pivnichnoi Makedonii? [After the conflict: Have FDI become a driver of North Macedonia's post-conflict recovery?]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society], Vol. 76, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-40>
17. Hramotnєv, V. E. (2025). PII ta tsili postkonfliktnoho ekonomichnoho vidnovlennia: dosvid Pivnichnoi Irlandii [FDI and the goals of post-conflict economic recovery: The experience of Northern Ireland]. *Biznes-navihator* [Business Navigator], Vol. 81, No. 4, 488–494, DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.81-77>
18. Hramotnєv V., Buriachenko A., Obolenska T., Logvinov P. Development of an interdisciplinary framework for post-conflict economic recovery of countries within the paradigm of international economic relations. *Technology Audit and Production Reserves*. 2025. Vol. 4, No. 4 (84), P. 69–76. DOI: <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2025.334888>

CONCEPT AND INITIAL STAGES OF A MODEL OF INTENSIFICATION OF FOREIGN INVESTMENT IN POST-CONFLICT RECOVERY

Summary. This article proposes a generalized model of the intensification of foreign investment in post-conflict economic recovery, focusing on the early phases—the zero cycle and the first stage. The zero cycle outlines measures to reconstitute the institutional environment for investors damaged by conflict (rule of law, regulatory clarity, administrative capacity, macroeconomic stabilization, security, institutional trust). The first stage targets the minimization of acute economic deprivations in specific regions and groups that otherwise risk renewed violence and trap the economy at mere stabilization. To support implementation and monitoring, we introduce a mathematical apparatus for computing deprivation-intensity indicators and a feedback mechanism for objective evaluation of policy against first-stage goals. The study's relevance stems from the restructuring of the world economy: rising geopolitical tensions, energy and food shocks, and the war against Ukraine have accelerated the fragmentation of trade and investment, while FDI has become scarcer and more volatile. In this setting, investors face sharper block and regional boundaries, and governments of conflict-affected countries must direct limited FDI to uses with the highest social payoff. This gap between reconstruction needs and available capital

calls for a framework that measurably links investment policy to the reduction of conflict-induced deprivations. Methodologically, we combine conceptual synthesis with indicator formalization and an evaluation-control module. Composite deprivation metrics deliver diagnostics, guide instrument selection within the first stage, and supply continuous feedback for course correction. The contribution is a coherent early-phase architecture-diagnostic, instrumental, and evaluation-control components-that creates institutional and social preconditions for the model's subsequent steps. The mechanisms of the second phase-investment intensification as the scaling of FDI's social impact-are reserved for a separate publication.

Keywords: FDI, impact of war on FDI, intensification of foreign investment, sustainable development, Ukraine's post-war recovery, globalization.

Стаття надійшла: 04.08.2025

Стаття прийнята: 09.09.2025

Стаття опублікована: 30.09.2025